

Historische Kring

Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 17 nr. 1 maart 2000

Driepas

COLOFON

DRIEPAS

verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo verschijnt drie à vier maal per jaar. Losse nummers f 5,-.

Redactie

W.F.W.M. van Heugten

Th.M.J. Jonker

M.M. Rebholz

Bestuur Historische Kring

A.Th.J. Boss (Duiven)

H.J.Th. Derksen, penningmeester (Duiven)

A.H.E. Janssen (Groessen)

K. de Jong-de Baan (Duiven)

Th.M.J. Jonker, secretaris (Loo)

M.M. Rebholz, voorzitter (Duiven)

J.F.H. te Witt, vice-voorzitter (Groessen)

Secretariaat: postbus 212, 6920 AE DUIVEN

Rabobank Duiven, rek.nr. 31.54.07.484

Postbank, rek.nr. 49.23.697

t.n.v. penningmeester Historische Kring, Duiven.

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost f 25,- per jaar; het-partner- of gezinslidmaatschap f 10,- per jaar.

Een abonnement op alleen DRIEPAS kost f 12,50 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven en Zevenaar betalen f 7,50 extra als bijdrage in de verzend- en portokosten.

Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk vóór 1 december van het lopende jaar.

Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

ISSN: 0921-5549

INHOUD

<i>Th.M.J. Jonker</i>	
<i>De brandschattingen der Francoossen</i>	2
<i>W.F.W.M. van Heugten</i>	
<i>Over de namen Husselarij, Bereklauw en Pinkslo en de raadselachtige betekenis van het woord Loo</i>	6
<i>M.M. Rebholz</i>	
<i>De klokkenmaker-koster W. Hofstede</i>	10
<i>Smelen sni-jers</i>	14
<i>Verenigingsnieuws</i>	15

In deze DRIEPAS veel verenigingsnieuws en - voor leden - een uitnodiging voor de jaarvergadering van 16 maart. Agenda en de notulen van 11 maart 1999 vindt u los ingesloten in dit nummer. We beginnen met een verhaal over het rampjaar 1672 en de langdurige gevolgen daarvan voor deze regio. Maar er is meer, van heel lang geleden tot de vrij recente tijd.

Tot slot nog een oproep: de redactie wil graag in contact komen met mensen die zich verdiept hebben in de geschiedenis van Groessen. Wij missen de laatste tijd de Groessense inbreng!

De redactie.

DE BRANDSCHATTINGEN DER FRANCOOSSEN

In de Nederlandse geschiedschrijving staat 1672 vermeld als het „rampjaar“, maar geldt dat ook voor gebieden die in 1672 niet deel uitmaakten van De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden? Zoals het Ambt Liemers, deel van het hertogdom Kleef, dat inmiddels tot de Pruisisch-Brandenburgse bezittingen behoorde.

Wat gebeurde er in dat „rampjaar“? De Franse koning Lodewijk XIV, de Zonnekoning, wilde een groot deel van de Republiek aan zijn rijk toevoegen. Daartoe had hij samen met Engeland, Munster en Keulen een coalitie gesmeed. Munster en Keulen zouden de oostelijke provincies binnenvallen, de verenigde Frans-Engelse vloot zou in het westen de Hollandse vloot aanvallen, terwijl een Frans leger vanuit het zuiden zou oprukken. Dat Franse leger, onder leiding van Turenne en Condé, mocht van de Keurvorst van Keulen de plaats Bonn als uitvalsbasis gebruiken. Vandaar wilde men langs de rechter Rijnsoever optrekken om ergens, liefst op een doorwaadbare plaats, de Rijn over te steken en via de Betuwe op Holland afgaan.

Dat betekende, dat de Kleefse gebieden niet buiten deze oorlog zouden blijven. Vrij gemakkelijk werd een aantal Duitse Rijnsteden veroverd, begin juni 1672 vielen Wezel, Rees en Emmerik in Franse handen. Koning Lodewijk XIV en zijn veldheer de Prins de Condé sloegen hun hoofdkwartier op op de Elterberg. Op 11 juni ontdekten de Fransen dat bij het Tolhuis van Lobith de Nederrijn - dat heet nu Oude Rijn - goed doorwaadbaar was. De Franse legerleiding besloot het er op te wagen en niet te wachten tot er een brug gelegd was. Zo kon de volgende dag het Franse leger, gadeslagen door de Zonnekoning die vanaf de Elterberg een uitstekend uitzicht op de oversteekplaats had, aan de operatie beginnen.

De staatkundige situatie omstreeks 1672. Vanuit Bonn trekken de Franse legers (---) langs de rechter Rijnsoever door de Kleefse gebieden op naar het hart van de Republiek.

Om een lang verhaal kort te maken: eind juli 1672 hadden Frankrijk en zijn bondgenoten de gewesten Overijssel, Gelderland en Utrecht geheel veroverd, het vrije grondgebied van de Republiek was gekrompen tot het gebied achter de Hollandse Waterlinie.

Deze Franse bezetting die ongeveer twee jaar duurde, in de Kleefse gebieden vermoedelijk niet veel langer, was zodanig geweest dat de verarmde bevolking van zowel de steden als het platteland zich deze periode nog lang zou heugen. Men had inkwartiering moeten toestaan, er waren requisities, afpersingen en plunderingen geweest, vernieling van fortificaties, wallen en huizen, er werden afkoopsommen geëist om dergelijke wandaden te voorkomen en als het geld niet snel en in voldoende mate bijeen gebracht werd, moesten er gijzelaars mee. De akkers waren vertrappt, de boerderijen leeggeroofd, de veestapel vernietigd. Kortom, de Fransen streefden er naar hun veldtocht geheel uit requisities te bekostigen. De naweeën werden nog jaren later gevoeld.

Ook in de Kleefse gebieden, zo blijkt uit een akte⁽¹⁾, opgemaakt in 't Loo.

Alsoo in 't jaar 1679 't Land van Cleeff door de brandschattingen der Francoossen soo seer beswaert is geworden, dat de inwoonders het geldt niet langer hebben kunnen bijbrengen, soo hebben de Heeren Drost ende Richter in de Lijmers toegelaten aan de kerspelluijden haere gemeijne landerijen te versetten ende te verpanden; deswegen hebben wij onderschreven geërfden ende inwoonders in 't Loo versett ende verpandt, gelijk wij uit cragt deses versetten ende verpanden aan onse Eerwaerde Heere Pastoor Andreas van der Linde, sijn Eerwaerde erve ofte thoonder deses met sijne Eerwaerde blijkende wille die gemeijnte buijten ende binnen dieks beginnende onder den Dorrenheuvel (Dorrenhoevel) een weijnigh boven het huijs van de Heere Westrenen tot boven tegen de Loostraat van het hecken van de weijde, toebehoorende de Heeren van St. Jan, voor die somma ad 275 gulden hollandts geldt, ick segge twee hondert vijf seventigh glds hollants geldt, gedurende de tijdt van ses jaeren, alsoo dat sijn

Eerw. de voors. gemeijndt sal mogen gebruijcken of te laten gebruijcken tot zijn beste profijt, alles sonder bedrogh of arglist. In verbandt deses hebben wij dit mit eijgen handen onderteijkendt: actum in 't Loo, den 24 november 1679.
(get.) Steven van Kerckhoff, Jan -, Willem Bouman, Tom. Roelofs, Jan Egbers, Hermen Smidts, Hendrijck Kaeltjens, Jan Offerman.

De volgende dag, 25 november 1679, overhandigt pastoor Andreas van der Linde⁽²⁾ nog eens - ook dat is vastgelegd - vijf en twintich gld. hollandts geldt, zodat in totaal driehonderd gulden naar onsen Heere Michiel Henrick Wunder, Richter tot Zevenaer kan worden getransporteerd ende onse welgemelde Heere Richter heeft deselve aengenomen tot voldoeninge van de Franse brandschatting.

Als men bedenkt, dat op 10 augustus 1678 in Nijmegen de vrede is gesloten, die aan alle oorlogshandelingen en Franse veroveringen definitief een einde maakt, en meer dan een jaar later er nog geld bijeen gebracht moet worden om de Franse brandschattingen af te betalen dan zijn de langdurige gevolgen van het „rampjaar” voor het Ambt Liemers daarmee aardig geïllustreerd.

Th.M.J. Jonker, Loo.

Geraadpleegd: Geschiedenis van Gelderland, 1492-1795, P.J. Meij e.a., Zutphen, 1975.

⁽¹⁾ Kerkarchief Loo, inv. nr 45.

⁽²⁾ Andreas van der Linde is in 1672 pastoor in 't Loo geworden, hij is op 17 november 1713 overleden.

OVER DE NAMEN HUSSELARIJ, BEREKLAUW EN PINKSLO EN DE RAADSELACHTIGE BETEKENIS VAN HET WOORD LOO

In het Nederlands taalgebied komen plaatsnamen met daarin -loo veel voor. De bekendste is ongetwijfeld Waterloo bij Brussel, waar Napoleon in 1815 werd verslagen. In de provincie Gelderland noemen we Ermelo, Twello en Hoenderloo. In de Liemers herkennen we de loo-uitgang in de plaatsnamen Angerlo, Loil en op het Gelders Eiland in Lobith.

Ook in de gemeente Duiven komen Loo-namen voor. In de eerste plaats denken we aan het dorp Loo met havezate Loowaard of de boerderij de Loohorst die inmiddels voor het industrieterrein Centerpoort moest wijken. Maar op de uitgebreide lijst van veldnamen in de gemeente komen ook voor: Achterlooën, Buitenloo en Looveld.

De oudste veldnamen met -loo gaan terug tot in de vroege middeleeuwen. Maar wat *loo* precies betekent is onduidelijk. De meest gehoorde opvatting legt een relatie met het Latijnse woord *lucus*, hetgeen een open (gehakte) plek in het woud betekent. Het hangt samen met *lucere* = lucht geven. In deze zin betekent *loo* dus een open plaats in een bos of woud. In het Duitse taalgebied betekent *Lohe* nog steeds een open gebrande plek in het bos. Moderne taalkundigen denken zelfs aan een omheinde om omgrachte plek. Mogelijk is er een verband met Romeinse en Keltisch-Germaanse offerplaatsen. Die werden veelal aangeduid met het Germaanse woord *lo(h)* of *locht*, in het Latijn *locus*, in het Keltisch *lok*.

Naast deze verklaring zijn er wetenschappers die andere opvattingen hebben. Zo geeft mevrouw Edelman in haar studie uit 1953 als omschrijving: „een loo ... is een hoger gelegen terrein, meestal een zandige opduiking temidden van een lage, veelal moerassige omgeving, en heeft waarschijnlijk oorspronkelijk een begroeiing gedragen van hoog opgaand hout ...” Dit past bij de verklaring die M. Gysseling doorgaans geeft. Deze specialist op het vlak van de oudste toponiemen stelt in zijn overzicht van toponiemen vóór het jaar 1300, dat *-lauha* of *-loo* in het Westgermaans bosje op hoge zandgrond of op een zandheuvel betekent.

Achterlooën en Loohorst

Zowel voor de Duivense *Achterlooën* als ook voor de *Loohorst* gaat de tweede betekenis goed op: het waren zandige opduikingen die scherp afstaken tegen het laag gelegen Duivense Broek. De naam Loohorst lijkt dubbelop, want ook *horst* betekent een zandige opduiking in laag omringend land.

Een verklaring voor *Loowaard* is lastiger te geven. De gangbare definitie voor *-waard* is een stuk buitendijks land, onmiddellijk aan de rivier gelegen. Ongeacht de betekenis van *Loo* klopt de combinatie met *-waard* niet. Het meest waarschijnlijke is dat het woord niet echt oud is en eenvoudig betekent: de waard bij Loo. Dit geldt ook voor *Looveld*, het percelencomplex tussen de Loose kerk en de Heilweg.

Dan is er *Pinkslo* onder Groessen. De enige naam die hier sterk op lijkt, is die van Pingsdorf in Duitsland. De oudste vermelding van die plaats stamt uit 1149. Er zou het Latijnse woord *pinciones* in zitten: vinken. Als dit juist is, zou Pinkslo bij Groessen kunnen betekenen: open plaats in het bos waar vinken voorkomen.

Husselarij en Bereklauw

Ook in twee heel typische toponiemen in Loo en Groessen komt *-loo* voor, zij het in versluisde vorm. Allereerst *Husselarij*. In de oudste vermelding van deze buurtschap uit het jaar 970 is sprake van „Husloa”. Het eerste element **hus* betekent stenen huis. Zeker in de vroege middeleeuwen was een stenen huis uitzonderlijk. Men leefde doorgaans in eenvoudige hutten van hout en met stro of riet gedekt. Uit de naam *Husloa* is dus af te leiden, dat in de vroege middeleeuwen ergens in het huidige Loo een stenen huis gestaan moet hebben. Een voorloper van havezate De Loowaard? Maar dan komt het tweede lid aan de orde: *-loa* of *-loo*. Stond het huis een open plaats in een uitgestrekt bos, of temidden van hoog opgaand geboomte op een zandige hoogte? Met enige fantasie kan het landschap rond het jaar 1000 (er waren toen nog geen rivierdijken) vergeleken worden met de Biesbosch: een oerbos dat regelmatig overstroomd raakte. Om daarin op een open plek een stenen huis te bouwen lijkt niet onwaarschijnlijk. Het huis zal ongetwijfeld gestaan hebben op een van de zandruggen (rivierduinen) al dan niet te midden van hoog opgaand geboomte.

Bij het zoeken naar een verklaring voor *Bereklauw* vormt *Husloa* een aanzet. Door het woord *Bereklauw* anders af te breken ontstaat *berek-lauw*, waarin *-lauha* of *-loo* te herkennen is. In het eerste element *berek* herkent men het Germaanse *birka* of berk (*Betula alba* L.). *Bereklauw* betekent dus *birka-lauha* of te wel een berkenboom of berkenbosje op hoge zandgrond. De hogere ligging van havezate de Bereklauw lijkt dit te bevestigen.

Al enkele malen is uitdrukkelijk vermeld, dat het bij de naam Loo om hoog opgaande bomen zou gaan. Welke boomsoorten waren dat? Eiken lijken er het meest voor in aanmerking te komen. Maar ook de zwarte populier (*Populus nigra* L.) dient niet uitgesloten te worden. En zoals uit de verklaring voor *Bereklauw* blijkt, groeiden er - zeker op zandige hoogten - ook berken.

Zoals uit het vorenstaande blijkt is het niet eenvoudig een enkele verklaring te geven voor de verschillend Loo-namen in de gemeente Duiven. Samen met andere typische toponiemen als Helhoek, Heilweg, Lijkweg, de Tempel, en de vroegmiddeleeuwse nederzettingen Eltingen en Leuven, die inmiddels uit de herinnering van de mensen zijn verdwenen, vormen de Loo-namen een bijzondere groep, waarin de herinnering aan oude, voorchristelijke cultusplaatsen doorklinkt.

W.F.W.M. van Heugten, Duiven.

Literatuur:

E. Vakgaerts, L. Machiels:	De Keltische Erfenis, Riten en Symbolen in het volksgeloof (Gent, 1992), p.94-95
F. Gorissen	Land am Niederrhein (Kleef, 1949), p.74-77
M. Gysseling	Toponymisch woordenboek voor België, Nederland, Luxemburg ... (Gent, 1960), p.126
Th.M.J. Jonker	Veldnamen (4), in DRIEPAS 3(1986), p.51-51
A.W. Edelman	Perceelsnamen in de Liemers en de Driedorpenpolder, in: De Liemers, gedenkboek Dr. J.H. van Heek (Didam, 1953), p.322-337

KLEINIGHEDEN

Onder deze titel vindt u tekstfragmenten, door onze leden zo links en rechts gevonden bij hun onderzoeken in de archieven en aardig genoeg om zonder commentaar te publiceren. Dus als u iets bent tegengekomen ...?

Uit het brievenboek van de burgemeester van Duiven (N.A.Du. 208):

Duiven, den 19 December 1829.

Hiernevens hebben wij de eer UwEgb. twee processen-verbaal (wegens hout- en hooddieverij), opgemaakt tegen Leendert Diesveld en Christina van Beemen, huisvrouw van Derk Nieuwenhuis, ten fine van vervolging in te zenden. Het doorgaande gedrag van deze beide personen is niet zeer gunstig, vermits zij zich meermalen aan kleine strooperijen hebben schuldig gemaakt. De burgemeester van Duiven, (w.g.) P.S. Nass.

DE KLOKKENMAKER-KOSTER W. HOFSTEDE

*Lange tijd hield hij zijn dorpsgenoten „bij de tijd“:
Wim Hofstede die bijna veertig jaar lang de klokkenmaker-
koster van Duiven was. Nu de oude panden aan de Rijks-
weg gesloopt zijn om plaats te maken voor nieuwbouw, is
er ook van de voormalige klokken- en juwelierszaak niets
meer over. Tijd voor een terugblik.*

Wim Hofstede werd geboren op 9 juni 1915 te Maasland, een dorp dicht bij Rotterdam, waar hij ook zijn jeugd doorbracht. Na de lagere school koos Wim voor een priesteropleiding bij de paters Monfortanen, maar na enkele jaren gaf hij de studie eraan. Hij kwam dus weer bij zijn ouders thuis, zonder beroep, zonder diploma en dat was geen rooskleurig vooruitzicht in de vooroorlogse periode vol werkloosheid. Dankzij de studiejaren was de jonge Wim Hofstede vertrouwd geraakt met alles wat er in en rond de kerk gebeurde en dus probeerde hij in die richting werk te vinden. Op een goede dag kwam de tip dat in Duiven een koster gezocht werd en daar ging Wim op af. Hij kende niet eens de naam van de pastoor, maar dat was geen bezwaar: Wim Hofstede werd in 1938 de nieuwe koster voor de Remigiuskerk. En de pastoor bleek Van Schaik te heten, van wie veel oudere Duivenaren zich ongetwijfeld herinneren dat hij streng, lastig en keihard was. En ook, zo wil de koster ruim zestig jaar later nog wel kwijt, dat hij machtig mooi kon preken!

Hij werd aangenomen als koster-tuinman, waarbij het onderhoud van de grote pastorietauin was inbegrepen. Maar als jongen uit de grote stad had hij geen kijk op werken in de tuin, hij had zelfs nog nooit een spa in de handen gehad. „Dat geeft niet,” vond de pastoor, „dat vertelt de huishoudster je wel!” Van haar mocht hij echter alleen de paden schoffelen, bang als ze was dat die stadsjongen in zijn onwetendheid haar kostelijke boerenkool of aardappel-

planten zou uitroeien. Het loon van de koster-tuinman was een tientje in de week. Als vrijgezellenjongen moest Wim ergens in de kost; dat werd bij Willem van der Lugt geregeld en daarvoor moest wel f 30,- per maand worden neergelaid... Daarmee hield hij precies een tientje per maand over, waarvan ook nog gespaard moest worden. Want in Rotterdam wachtte zijn verloofde Corrie Scholten...

De oude kosterwoning aan de Rijksweg 48 stond weliswaar tot zijn beschikking, maar het pand was slecht onderhouden en ook vrij primitief. Toch trok hij daar in en probeerde hier en daar wat op te knappen. Voor de warme maaltijd bleek hij echter dagelijks naar de familie Van der Lugt gaan. Op een dag vroeg Marie van der Lugt wat hij vroeger, in Rotterdam, voor werk gedaan had. Waarop Wim antwoordde: „Ik was werkloos, maar ik pruts graag met klokken.” Dat was voldoende. Marie duwde hem een kapotte wekker in de handen en binnen een minuut had Wim het ding weer aan de gang. Er bleek alleen een radertje losgeschoten te zijn! Marie vond het een wonder en het verhaal ging al snel rond in het dorp. Daarmee werd de grondslag gelegd voor de latere klokken- en juwelierszaak, want een echte klokkenmaker was er nog niet in Duiven. Natuurlijk moest Wim Hofstede wel iets meer van het vak leren. Hij volgde cursussen, bekwaamde zich in de fijne kneepjes van uurwerkreparaties en begon in de kosterwoning aan de Rijksweg eerst met een kleine werkplaats, later kwam er een winkeltje bij.

Wim Hofstede in 1952 met zijn zoon Hans voor zijn klokkenwinkel.

In 1939 trouwden Wim Hofstede en Corrie Scholten en ze gingen samen verder aan de slag. Na de oorlog - er waren inmiddels vier kinderen geboren in het gezin - vond Wim dat hij als koster wel eens wat meer mocht gaan verdienen. Want van het schamele tientje in de week waarmee hij begonnen was, kon je in 1946 geen gezin onderhouden. Bovendien was hij niet alleen koster, hij moest voor dat hongerloontje ook nog de kerk en het patronaatsgebouw

De gemoderniseerde etalage in latere jaren.

schoonhouden. Hij trok de stoute schoenen aan en vroeg de pastoor om opslag. Maar de pastoor was keihard: schoonmaken hoorde bij het werk van een koster en voor een loonsverhoging moest eerst toestemming van het aartsbisdom Utrecht komen. Wim wachtte af. Toen enige tijd later bleek dat de pastoor helemaal geen aanvraag in Utrecht had gedaan, nam hij op staande voet ontslag! Zijn werk als klokkenmaker leverde inmiddels gelukkig stukken meer op dan uren schoonmaken voor f 10,-!

Het winkeltje, begonnen met drie wekkers, werd gaandeweg uitgebreid. Er kwamen horloges bij, sieraden, verlofings- en trouwringen en ook de overbekende Gero-cassettes. Zo werd stap voor stap de juwelierszaak opgebouwd.

Nu Wim Hofstede geen koster meer was, moest er een nieuwe komen. De nieuwe koster, bijgenaamd *De Sok*, kon echter niet overweg met de pastoor en was binnen de kortste keren weer vertrokken. Toen heeft Wim het kostersbaantje maar weer op zich genomen, eigenlijk vooral om in de woning te kunnen blijven. Maar schoonmaken was er niet meer bij! Daarvoor had hij, met de zaak erbij, ook geen tijd meer. Begin jaren '50 heeft hij door bemiddeling van de nieuwe pastoor Voorbij het pand kunnen kopen en toen het eenmaal zijn eigendom was, kon er ook verbouwd worden. De winkelruimte werd vergroot, er kwam een moderne gevel in zwart-wit geglazuurde tegels en - heel belangrijk - een nieuw dak op. Bij die verbouwing bleek dat zich onder het huis grote gewelven bevonden, overblijfselen van eerdere bebouwing op deze plek. Het pand dateerde van 1838, maar zeker is dat er lang vóór die tijd al sprake van bewoning is geweest. In 1977 is de familie Hofstede gestopt met de activiteiten. Er werd uitverkoop gehouden en tenslotte is het pand verkocht aan de eigenaar van het naastliggende café. Inmiddels is het rijtje oude panden aan de Rijksweg gesloopt om plaats te maken voor moderne winkels en appartementen.

M.M. Rebholz, Duiven.

SMELLEN SNIJERS

In de jaren '20 en '30 kende men nog niet de graszaadhandel en de vermeerderingstechnieken, zoals we die nu kennen.

F Omstreeks 1922 kocht de familie Bongers uit Didam een hofstede aan de Loodijk 72, later L97, thans Loodijk 3. Deze mensen gingen in het oogstseizoen de weilanden, vooral de dijken, langs om met een klein sikkeltje, een *hietmes*, de fijnere grassoorten af te snijden. Hoofdzakelijk *agrossus* ofwel *fiorin*. De aartjes (halmen) van dit gras nam men mee naar huis en legde het daar op zeilen te drogen.

Deze manier van (selectief) oogsten vonden de eigenaren van de weilanden niet leuk. Door het lopen ontstonden a.h.w. gangen door het hooigras en dat was dan moeilijk te maaien.

Het drogen deed men overdag in de zon, 's avonds sloeg men de dekken drie keer toe en klapte ze dan dubbel, zodat het graszaad ook bij regenachtig weer niet nat werd.

Tijdens het drogen overdag keerde men het geoogste gras enkele keren, net zolang tot het goed gedroogd was. Vervolgens kon men dit afleveren aan bijvoorbeeld de firma Barenbrug te Arnhem.

In 1928 heeft mijn vader de hofstede van de familie Bongers gekocht. De familie Bongers vertrok naar Westervoort en had sindsdien vast werk bij de firma Barenbrug. Hun nazaten wonen nog in Westervoort.

Bommels.

F thans + Griendt 10

VERENIGINGSNIEUWS

Bestuur

Het bestuur van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo bestond in 1999 uit:

Mevrouw M.M. Rebholz	voorzitter
De heer J.F.H. te Witt	vice-voorzitter
De heer Th.M.J. Jonker	secretaris
De heer H.J.Th. Derksen	penningmeester
Mevrouw K. de Jong-de Baan	
De heer A.Th.J. Boss	
De heer A.H.E. Janssen	

Jaarverslag secretariaat 1999

Ook dit jaar is de Historische Kring op vele fronten actief geweest. Vele keren was ons eigen onderkomen in het Cultureel Centrum 't *Eiland* daar het middelpunt van. Af en toe be kroop ons wel het gevoel, dat we daar *uit ons jasje groeien*, gezien de toenemende behoefte aan bergruimte en daardoor afnemende vrije ruimte om bijvoorbeeld iets te tonen.

Het ledental vertoonde een gestaag oplopende lijn, van iets meer dan 210 leden groeide het tot ongeveer 230 leden. Het aantal abonnees schommelde nagenoeg onveranderd rondom de 75, waarvan 11 ruilabonnementen met andere heemkundige of historische verenigingen en 2 persabonnementen.

De Kring heeft verschillende keren in de publieke belangstelling gestaan, o.a. door de tentoonstelling over de opgravingen in 1998 en het uitbrengen van de laatste kalender. De regelmatig bijeenkomende werkgroep *genealogie* trekt in toenemende mate bezoek, zowel van leden als niet-leden.

In het verslagjaar is het bestuur zeven maal bijeen geweest om de lopende zaken te bespreken. Tijdens de bestuursvergaderingen kwamen o.a. de volgende punten aan de orde: Open Dag in het Cultureel Centrum 't Eiland, jaarvergadering 1999 en begroting 2000, excursie naar Doesburg, de opzet van bijeenkomsten met de werkgroepen, kadastrale atlas, stichting Historisch Lint, een Cultureel Café in Duiven, de manifestatie Oostenwind '99, het zoeken naar nieuwe bestuursleden, het al dan niet „vieren“ van ons 20-jarig bestaan, de kalender 2000, zorgen over het rijksmonument aan de Heilanglandsestraat 6, aanschaf computer, contacten met De Duivenpost, excursie 2000, nieuwbouw op de hoek van de Kastanjelaan-Rijksweg, archeologisch onderzoek langs de Rijksweg, de relatie met de andere verenigingen in de regio, concept-begroting 2001.

Er is twee keer met leden van de werkgroepen vergaderd.

Activiteiten

Op de **Open Dag** van het Cultureel Centrum, begin januari, trok de Kring veel belangstelling met de vitrines, waarin door de A.W.N. een informatief overzicht van hun werkzaamheden in het Hartplangebied en de aldaar gedane vondsten werd gegeven. Er zijn drie zgn. **open avonden** gehouden, waarin geprobeerd werd informatie te verzamelen over hoe vroeger het leven op de boerderij verliep en over de beplantingen langs wegen, sloten en erven. Tenslotte zijn de bouwplannen op de hoek van Kastanjelaan-Rijksweg aan de orde geweest.

De drie **lezingen** trokken een wisselende belangstelling. Op 18 januari hebben vele aanwezigen genoten van een schijnbaar onvermoeibare mevrouw D. Hiddink met een bijzondere, soms humoristische *nieuwjaarsvoordracht* in het Achterhoekse dialect. Op 17 mei presenteerde de heer A. Koster, eveneens voor een talrijk publiek, in een boeiende dialezing de onderzoeksresultaten van de recente opgravingen in Wehl. Tenslotte hield mevrouw J.R. Jas op 27 september voor een gering gehoor een wervende dialezing over kastelen in Gelderland en het werk van de Stichting *Vrienden der Geldersche Kasteelen*.

Het bleek niet mogelijk een lezing over Doesburg, ons excursiedoel van dit jaar, te laten verzorgen. Desalniettemin trok deze jaarlijkse excursie ruim dertig belangstellenden, die zich gewillig in een stadwandeling lieten informeren door de deskundige heer Weusting; een bezoek aan het interessante museum *De Roode Tooren* behoorde tot de hoogtepunten. Het was mede dank zij het goede weer een geslaagde dag.

De tegenvallende verkoopresultaten van de afgelopen jaren waren de aanleiding te besluiten voor het laatst een kalender uit te brengen. Vanwege ons 20-jarig bestaan mocht deze kalender voor het jaar 2000 een bijzondere worden. Daarom is aan de heer E. Hogeboom gevraagd deze keer vier aquarellen te maken, zodat de kalender in *full color* kon worden uitgebracht. Hij heeft op uitstekende wijze deze opdracht uitgevoerd. Met betrekking tot de financiering past een woord van dank aan twee subsidiegevers, de gemeente Duiven en de stichting De Roos-Gesink uit Arnhem, die daarmee deze afscheidskalender mogelijk hebben gemaakt.

Voorts is de vereniging vertegenwoordigd of betrokken geweest bij: twee bijeenkomsten van het *Verband van Historische Kringen in de Liemers* (te Zevenaar en Westervoort); twee diapresentaties van oude foto's (te Groessen en Duiven), twee geschiedenislessen voor de hoogste groepen van basisschool *De Timp* (te Duiven), gevolgd door bezoek van enkele leerlingen aan de in onze locatie tentoongestelde vondsten; de opening van een tentoonstelling in het Liemers Museum (te Zevenaar) en van een tentoonstelling ter gelegenheid van 25-jarig bestaan van de *Historische Kring Westervoort* in Vredenburg; het 25-jarig jubileum van de *Archeologische Werkgemeenschap Nederland*, afd. 17 (te Arnhem); het lustrum van de Seniorclub (te Duiven); het opzetten van een Cultureel Café in Duiven; de Klankbordgroep voor het Buitengebied; een studiedag van het Gelders Oudheidkundig Contact (te Arnhem); de opening van Klein-Rijswijk (te Groessen); de manifestatie *Oostenwind '99* (te Didam); de *Week voor de Ouderen* in de Duivense bibliotheek.

Jaarverslagen 1999 van de werkgroepen

Inloopavonden

Er zijn drie bijeenkomsten geweest. Op 22 maart was het onderwerp hoe er vroeger geleefd en gewerkt werd op de boerderij, op 19 april ging het over groenbeplanting langs wegen, sloten en rond de boerderijen. Tijdens de open avond van 16 november werd aandacht besteed aan de nieuwbouwplannen voor het hart van Duiven. Hiervoor kwamen de heer G. Hendriksen, manager technische zaken van Rijn en IJssel, en architect A. Kersten uitleg geven.

Boerderijen

De inventarisatie van de boerderijen in de gemeente Duiven is afgerond. Het geheel is door de Stichting Historisch Boerderij Onderzoek (S.H.B.O.) gekopieerd en nadien in ons archief teruggekeerd. In de afgelopen jaren zijn er totaal 94 boerderijen bezocht, beschreven en gefotografeerd, 35 in Duiven, 30 in Loo en 29 in Groessen. Van deze 94 boerderijen zijn er vijf een rijksmonument en negen een gemeentelijk monument. In de afgelopen jaren zijn helaas 17 van de 94 boerderijen gesloopt.

Nu de inventarisatie voltooid is, is de werkgroep per 1 januari 2000 opgeheven.

Inventarisatie

Er is geen nieuws te melden van deze werkgroep.

Genealogie

De groep bestaat inmiddels uit acht leden. Er wordt als vanouds op elke tweede en vierde dinsdagavond van de maand hard gewerkt om gegevens uit de burgerlijke stand op te nemen in de door ons gebruikte computerprogramma's. Ook aan de almaar uitdijende verzameling bidprentjes wordt op dezelfde wijze aandacht besteed. Verheugend is het, dat regelmatig leden en niet-leden onze avonden bezoeken om informatie te verzamelen.

De werkgroep is aangesloten bij het Centraal Bureau voor Genealogie en de Nederlandse Genealogische Vereniging.

Veldnamen

Zoals eerder is aangegeven, blijft het zoeken naar oude veldnamen een moeizame aangelegenheid. Ondanks het feit, dat in het afgelopen jaar een vijftien- tot achttiental personen is bezocht, en er voorts van elke andere gelegenheid gebruik werd gemaakt het onderwerp ter sprake te brengen, is deze werkgroep er niet in geslaagd een nog niet bekende veldnaam boven water te krijgen.

Kadastrale Atlas

De werkgroep is tijdelijk niet actief geweest. Het wachten is op de stichting Kadastrale Atlas Gelderland, die zal aangeven in welke vorm een geschreven bijdrage van ons wordt verwacht en in welk jaar de uitgave van de atlas zal plaatsvinden. Het werven van sponsors blijven een bron van zorg.

Fotografie

Ook dit jaar heeft de werkgroep zich bij tijd en wijle bezig gehouden met bestellingen van reproducties uit de collectie Frijhoff en foto's uit de collectie Stolk. De gegevens van een groot deel van de in ons beheer zijnde negatieven zijn opgenomen in een zoekprogramma op de computer. Daarmee is het hopenlijk gemakkelijker op de vraag naar foto's/reproducties te reageren. Ook is het dan het mogelijk een inventaris op papier te produceren.

DE PENNINGMEESTER VERZOEKT LEDEN EN ABONNEES DIE NOG NIET HEBBEN VOLDAAN AAN HUN CONTRIBUTIEVER- PLICHTINGEN, DEZE ZO SPOEDIG MOGELIJK TE VOLDOEN.
--

Aanwinsten van onze bibliotheek

* *EEN EEUW ZUIVELINDUSTRIE IN ZEVENAAR EN DE LIEMERS 1893 - 1992* door A. Vetter (Zevenaar). Het centrale thema van het boek is de opkomst, bloei en ondergang van de langst bestaande zuivelfabriek in de Liemers. Die stond op de plaats waar nu woon- en zorgcentrum de Pelgromhof is verrezen. Het is een sober uitgevoerd (geen foto's, wel zwart-wit illustraties) gedetailleerd en feitelijk relaas, aangevuld met een personen- en zaakregister. Niet alleen interessant voor agrariërs of hun familie, die beroepshalve betrokken zijn geweest bij deze zuivelfabriek, maar ook voor degenen die belangstellen in een stukje agrarische en industriële geschiedenis van Zevenaar en omstreken. Het boek was verkrijgbaar voor f 25,-, maar is nu uitverkocht. Mochten er zich echter ongeveer 50 belangstellenden melden bij de heer A. Vetter (tel. 52 17 06) dan wordt een herdruk overwogen.

* *ATLAS VAN HET AMBT LIEMERS* door A.W.A. Bruins (Zevenaar), verschenen onder auspiciën van het *Streekarchivariaat de Liemers en Doesburg*. Deze zgn. ambtsatlas, omstreeks 1735 samengesteld, geeft een compleet beeld van alle percelen grond in de huidige gemeenten Duiven en Zevenaar, met uitzondering van het stadsgebied binnen de voormalige gracht. Alle destijds vastgelegde gegevens van de gronden zoals eigenaar, grootte, gebruik, eventuele naam, het al dan niet aanwezig zijn van bebouwing, zijn terug te vinden. Alle 49 kaarten (oorspronkelijk 110 bij 65 cm!) zijn nauwgezet op A4-formaat nagetekend, compleet met perceelsnummers. Het 176 bladzijden tellende boek is verluchtigd met verscheidene afbeeldingen, het bevat voorts een register, een uitgebreide naam-index en overzichtskaarten om de plaatsbepaling te vergemakkelijken. Zij die zich bezig houden met naamkunde, veldnamen en genealogie vinden ook het nodige op het gebied van hun interesse. Terecht schrijft de archivaris, de heer J.W. van Petersen, aan het einde van zijn TEN GELEIDE: „We zijn er van overtuigd dat de samensteller met zijn noeste arbeid een naslagwerk geschapen heeft, dat nog tot in lengte van jaren zijn nut zal blijven afwerpen.”

Als u deze atlas zelf wilt aanschaffen: de prijs is f 24,75, voor porto en verpakkingskosten f 6,75 per exemplaar extra. De uitgave is - zolang de voorraad strekt - verkrijgbaar bij het Streekarchivariaat, gemeentehuis te Zevenaar (maandag 08.30-12.15 uur en 13.30-17.00 uur, woensdag 18.00-19.30 uur) en bij de heer A.W.A. Bruins, tel. 33 14 75.

* *JAARBOEK ACHTERHOEK EN LIEMERS 2000*. Vijftien bijdragen, deels in dialect, proza en poëzie, gevarieerde onderwerpen, het is voor *elck wat wils*. Bezien vanuit onze onmiddellijke omgeving zijn interessant o.a. *Het Aerdtse veer en de brug over de Oude Rijn*, *Fraters van Utrecht vanuit Didam werkzaam in het onderwijs in de regio*, *Twee verkeersslachtoffers in de Achterhoek - Rijswijk en de Boswaay*. De laatst genoemde titel geeft wel een erg ruime interpretatie van het begrip *Achterhoek*, want in het artikel vindt u de (bewonings-)geschiedenis van havezate Rijswijk te Groessen en van het goed De Boswaay te Herwen. Groessen en Herwen worden immers tot de *Liemers* gerekend (als we tenminste niet de Oude Rijn maar het Pannerdens Kanaal als grens beschouwen).

* *HET "ANSICHT" VAN HUISSEN* De ondertitel *Met ansichtkaarten als gids door het vooroorlogse Huissen* geeft de inhoud weer: 49 ansichtkaarten van vóór 1945, uit zes collecties bijeen gebracht, om te „kuiere dur Huusse”. Wie Huissen een warm hart toedraagt (en lid is van onze vereniging) mag het komen lenen. Dat geldt trouwens voor alle hier genoemde boeken.

Ontvangen

* *LEEMTENLIJST VAN DE GELDERSE GESCHIEDENIS IN DE NEGENTIENDE EN TWINTIGSTE EEUW*, een publicatie van de *Redactie Provinciale Historische Publicaties*, bedoeld om de geschiedschrijving op provinciaal niveau te stimuleren. Voor dit stimuleringsbeleid stelt het Provinciaal Bestuur naast de bestaande subsidieregelingen jaarlijks een bedrag ter beschikking dat gericht dient te worden aangewend voor onderzoek naar en totstandkoming van publicaties over relevante ontwikkelingen in de provincie gedurende de 19de en 20ste eeuw. De *leemtenlijst* geeft aan de hand van een

actuele bibliografie (dat wat er wél is) een overzicht van onderwerpen waarover grondige studies ontbreken.

* *CURSUSSEN PUBLICATIES ACTIVITEITEN*, uitgegeven door het Gelders Oudheidkundig Contact, voorjaar 2000. Ter inzage in onze locatie of bij de secretaris. Leden van onze vereniging krijgen bij een aantal cursussen korting.

Correctie

In het onderschrift op bladzijde 63 in DRIEPAS, jrg 16, nr 4/3 (1999) staat vermeld: *Tekening door Jan de Beijer*. Dat moet zijn: *Kopergravure naar een tekening van Jan de Beijer*.

Te koop

Tegen elk aannemelijk bod: een aantal ingebonden jaargangen van de DUIVENPOST. U kunt contact opnemen met onze penningmeester H.J.Th. Derksen, tel. 26 12 41.

DOEKENSTADT (aanvulling)

In het artikel *De oorsprong van Doekenstadt* (DRIEPAS 3/4(1999)) wordt op pagina 67 Wessel Beenen vermeld, omstreeks 1735 bewoner van *Donken Städte*. Uit de werkgroep genealogie kwam nadien de volgende informatie: van Wessel Be(e)nen, *landbouwer op Donkenhofstede*, is geboorte- noch sterfdatum bekend. Wél dat hij twee keer getrouwd is geweest. De eerste keer op 3 februari 1723 te Loo met Wilhelmina Berns (1677-1730). Wilhelmina werd ook vermeld als Wilhelmina Jansen (haar vader heette Jan Berns). Uit dit huwelijk kwamen twee kinderen voort. De tweede keer op 29 (of 30) december 1736 te Loo met Henrica Spaens (overleden in 1740); er kwamen vier kinderen.

DE TIJD GEMETEN (reactie)

De heer S.A. Joossen uit Duiven reageerde op de artikelenserie onder bovenstaande titel als volgt: *Dit keer meen ik toch een historische dwaling geconstateerd te hebben. U schrijft op pagina 56 dat deze eeuw - de 20ste eeuw - begonnen is op 1 januari 1901. De 20ste eeuw is echter officieel begonnen op 1 januari 1900. Paus Leo XIII heeft dit destijds officieel vastgesteld. Als bewijs citeer ik uit de KRONIEK VAN DE 20STE EEUW, vierde druk 1987, uitgave Elsevier, Amsterdam: „... Het was de paus die het precieze begin van de twintigste eeuw moest vaststellen. Leo XIII koos voor 1 januari 1900 in plaats van 1 januari 1901 en hoewel protestanten het er niet mee eens waren, bleef zijn keuze van kracht ...” De KRONIEK begint dan ook met een overzicht van de gebeurtenissen in januari 1900.*

WIE KENT ... (variatie)

Geen aanvulling maar een variatie op het coupletje dat als weeskind in de vorige DRIEPAS werd gepubliceerd.

*Mijn vader kocht twee bokjes,
twee bokjes zonder staart.
Hij spande ze voor de wagen
en ging er mee op straat.
Er kwamen twee agenten,
die namen de bokjes mee.
De bokjes begonnen te blèren
en mijn vader blèrde mee.*

JAARROOSTER februari t/m december 2000

maand	werk- groe- pen- verg.	open avond of lezing	jaar- verg.	excursie	genealogie
feb.					8 & 22
mrt.		20 o.a.	16		7 & 21
apr.		17 o.a.			11 & 25
mei		15 lez.		27	9 & 23
jun.				of 3	6 & 20
jul.					
aug.					
sept.		28 lez.			12 & 26
okt.					10 & 24
nov.	2	13 o.a.			7 & 21
dec.					5 & 19

In 2000 lezingen in zaal 3, open avonden in zaal 5.

Schoolvakanties in 2000:

4 maart t/m 12 maart (voorjaarsvakantie);

1 juli t/m 20 aug. (zomervakantie);

14 okt. t/m 22 okt. (herfstvakantie);

23 dec. 2000 t/m 7 jan. 2001 (kerstvakantie).

23 april 2000: Pasen;

1 juni 2000: Hemelvaartsdag;

11 juni 2000: Pinksteren.

Historische Kring

Duiven-Groessen-Loo

DRUKKERIJ BEERENS - GROESSEN

ISSN 0921-5549

Jaargang 17 nr. 1 maart 2000

Driepas